

Keskisuomalaisten kuntien näkemyksiä sosiaaliseen luototukseen.

Olli-Pekka Niskanen
4.12.2019

1

Kolme lähtökohtaa:

1. Sosiaalinen luototus on kunnille tehokas keino vahvistaa taloudellisissa ongelmissa olevien henkilöiden ja perheiden toimintakykyä ja arjessa selviytymistä.
2. Luototus on ollut tähän saakka vapaaehtoista, mutta muuttunee jatkossa pakolliseksi palveluksi.
3. Mallin suunnittelussa tulee korostumaan asiakastyön, ts. taloussosiaalityön orientaation vahvistaminen.

2

Taustaa:

- "Sosiaalihuoltoon kuuluvaa luotonantoa, jonka tarkoituksena on ehkäistä taloudellista syrjäytymistä ja ylivelkaantumista sekä edistää henkilön ja perheen itsenäistä suoriutumista" (Laki sosiaalisesta luototuksesta 2002).
- Taustalla 1990-luvun lama ja ylivelkaantuminen.
- Kokeilut 1999-2001 (STM & Takuusäätiö).
- Vakiintui käsitys sosiaalisen luototuksen roolista perinteisen pankkitoiminnan ja sosiaaliturvan välimaastoon sijoittuvana toimintana.
- Laki voimaan 1.1.2003.

(Kosonen 2017; Rissanen 2015)

3

Taustaa:

- Tilanne vuonna 2016: käytössä 32 kunnassa, suunnitteilla muutamissa. Kattaa kuitenkin noin puolet väestöpohjasta.
- Marginaalista: noin 600 henkilölle yht. 3,5 milj. €. Maksimissaan 5000-15.000 €.
- Luottotappiot noin 1 %!
- Luotot kulutus- ja ulosottovelkoihin sekä talouden hallintaan saattamiseen.
- Asiakkaista noin 40 prosenttia on alle 35-vuotiaita ja naisia hiukan yli puolet.
- Luoton saamiselle on ehtona kyky maksaa luotto sovitus takaisin.
- Jäänyt tuotteeksi, "jolla on ollut koko ajan vain loistava tulevaisuus".

(Kosonen 2017; Rissanen 2015)

4

Miksi sosiaalista luototusta ei ole otettu käyttöön laajemmin?

- Kuntapäätäjillä on liikaa eriäviä näkemyksiä luototuksen hyödyistä.
- Luotottamisprosessi koetaan hankalaksi.
- Luototuksen tunnettavuus heikkoa.
- Tilastointi puutteellista.

(Kosonen 2017)

5

Viime kaudella esillä kolme vaihtoehtoista mallia:

SOTE-alueen mallissa kunnat olisivat vastanneet luototuksen pääoman kokoamisesta sekä luottotappioista. Kustannukset olisi jaettu samalla periaatteella kuin muista sosiaalipalveluista kunnille syntyvät kustannukset. Luoton tarve ja sen saamisen edellytykset olisi arvioitu sosiaalihuollon lähiasiakastyössä.

Kela-mallissa rahaliikenne olisi keskitetty Kelalle yhdessä perustoimeentulotuen käsittelyn siirtämisen kanssa. Luottopääoma olisi tullut valtiolta ja henkilöstökustannukset olisi maksettu osana perustoimeentulotuen kustannuksia. Kunnat olisivat vastanneet luottotappioista.

Takuusäätiön mallissa luotot olisi käsitelty Takuusäätiössä, vaativa sosiaalityö osana kuntien aikuissosiaalityötä tai talous- ja velkaneuvonnassa. Takuusäätiöön olisi tehnyt päätöksen luoton myöntämisestä ja hoitanut rahaliikenteen. Luottopääoma olisi tullut valtion budjetista. Henkilöstökulut ja luottotappiot kunnille.

(Rissanen 2015)

6

- Antti Rinteen hallitusohjelmassa ei oteta kantaa sosiaalisen luototuksen malleihin eikä järjestämisrakenteisiin (= sosiaalihuollon järjestämisestä vastaava taho).
- Jos lain valmistelu etenee erillisenä muusta sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamiseen liittyvästä lakien kokonaisuudesta, kunnille ja maakunnille saattaa jäädä pelivaraa oman mallinsa rakentamiseen.
- Tietty painotukset tulevat kuitenkin koko maata kattavaksi:
 - Taloussosiaalityön roolin korostuminen osana sosiaalityötä.
 - Sosiaalisen luototuksen ja velkaneuvonnan, ts. oikeusapu-toimistojen ja sosiaalipalvelujen välisen yhteyden tiivistyminen.
 - Yhteisten kriteerien, kuten esimerkiksi myöntämisen perusteiden ja luoton vähimmäis- ja enimmäismäärien soveltaminen, takaisinmaksu, muutoksenhaku.

7

Kysely maakunnan perusturvajohdolle 15-25.11.2019

- Vastauksia pyydettiin 14 yksittäisestä kunnasta, kahdelta yhteistoiminta-alueelta (Jämsä/Kuhmoinen ja Wiitaunioni) sekä Saarikasta.
- Vastaukset saatiin 18 taholta (Jämsä ja Kuhmoinen vastasivat molemmat).
- Kyselyn vastausprosentti oli 100 %.
- Kyselyssä kysyttiin:
 - sosiaalisen luototuksen nykytilasta
 - syistä luototuksen järjestämättä jättämiseen
 - toivotusta mallista asiakastyön ja rahaliikenteen järjestämiseksi
 - nykyisistä yhteistyökumppaneista sosiaalisessa luototuksessa
 - mahdollisista koulutustarpeista aihepiiriin liittyen
 - halukkuudesta osallistua mahdolliseen pilottihankkeeseen

8

Taulukko 1. Syyt sosiaalisen luototuksen toteuttamatta jättämiselle

Kerrottu syy:	N.
Resurssien puute	5
Tiedon puute	2
Tarpeen puuttuminen	2
Muu syy	4
Ei vastausta	2

9

Taulukko 1. Mieluisin tapa organisoida sosiaalinen luototus osana sosiaalityön asiakastyötä

Mieluisin tapa asiakastyöhön:	N.	%
Kunnan omana toimintana	6	33,3
Yhteistyössä muiden kuntien kanssa	2	11,1
Maakunnan tasoisena toimintana	10	55,6
Muu tapa	0	0

10

Taulukko 1. Mieluisin tapa organisoida sosiaalisen luototuksen rahaliikenne

Mieluisin tapa rahaliikenteelle	N.	%
Kunnan omana toimintana	5	27,8
Yhteistyössä muiden kuntien kanssa	2	11,1
Maakunnan tasoisena toimintana	10	55,5
Muu tapa	1	5,6

11

Taulukko 1. Keskeiset taloussosiaalityön ja sosiaalisen luototuksen kumppanit

Keskeiset yhteistyökumppanit:	N.	%
Talous- ja velkaneuvonta	15	88,2
Kela	10	58,8
Seurakunnat	5	29,4
Muu kumppani	2	11,8

12

- Maakunta vai kunta?
- Miten asiakastyön laatu varmistetaan?
- Onko mahdollista pitää asiakastyö kunnissa ja keskittää maksuliikenne maakunnalle?
- Mistä löytyvät resurssit taloussosiaalityön orientaation vahvistamiselle kunnissa?
- Miten resursoitaisiin mahdollinen maakunnallinen malli?
- Miten varmistetaan, että palvelu on yhdenvertaista kaikille; saatavissa loma-aikoina, työntekijöiden ollessa sairauslomalla, jne.?
- Voiko maakunnan sisällä olla useampia malleja?

- Miten talous- ja velkaneuvonta, Kela ja seurakunnat pidetään mukana?
- Miten niiden rooli sijoittuu akselilla asiakastyö – rahaliikenne? Talous – velka?
- Miten tieto saadaan kulkemaan tehokkaasti kaikkien eri toimijoiden välillä?
- Miten varmistetaan, että asiakas säilyy keskiössä?

13

Johtopäätöksiä:

- Asiakkaille tulee taata optimaalisen palvelu.
- Työntekijöillä on oltava aidosti mahdollisuus paneutua ja tehdä asiakastyö hyvin.
- Järjestelmä kokonaisuutena saatava toimimaan uskottavasti, tehokkaasti ja lain hengen mukaisesti.
- Kuvattu priorisointi ei saa luonnollisestikaan tarkoittaa sitä, etteikö suunnittelussa oteta huomioon kuntien erilaisiin resursseihin, yhteistyötoiveisiin, osaamistarpeisiin ja vakiintuneisiin käytäntöihin liittyviä toiveita.

14

Kiitos!

15